

Kritiek, Commentaar en Beschouwing

Liesbeth Hooijberg

Nederlands in het middelbaar beroepsonderwijs

Enkele maanden geleden verscheen de concept-beleidsnotitie "Aanpassing lerarenopleiding aan het tweegradenstelsel" van de minister van Onderwijs en Wetenschappen. Deze notitie gaat in de eerste plaats over de afschaffing van de derdegraads opleidingen, maar het is niet dit maar een ander punt dat ik hier naar voren wil halen. Na een uitvoerige discussie in het parlement is besloten dat het middelbaar beroepsonderwijs tot het tweedegraads gebied blijft behoren. De beleidsnotitie zegt een paar keer (als compensatie?) dat het MBO in de opleidingen speciale aandacht verdient. Voor de NLO's krijgt dit de volgende vorm: van de twee vakken die studenten tijdens de opleiding bestuderen, wordt er één (het "hoofdvak") mede uitdrukkelijk toegespitst op het MBO. De MO-opleidingen krijgen de opdracht bijzondere aandacht te besteden aan de kwalitatieve behoeften van het MBO-veld.

Wat zou die programmatische afstemming van de lerarenopleiding op het MBO-veld voor het vak Nederlands kunnen inhouden? Ik wil op deze vraag ingaan vanuit mijn eigen ervaring als MBO-lerares.

De leerlingen die in het MBO terechtkomen, hebben als vooropleiding MAVO (de meesten), LBO (een minderheid) of een doorgaans niet voltooide HAVO- of zelfs VWO-opleiding. Ze hebben al minstens tien jaar Nederlands gehad. Uit gesprekken met eerstejaars die naar de laboratoriumschool kwamen tussen 1974 en 1976 en met eerstejaars die naar het MSPO (afdeling cultureel werk) kwamen tussen 1976 en 1983, heb ik, in die jaren werkzaam in het MBO, kunnen opmaken dat slechts 15 à 20% die lessen *genoten* had. De meesten waren niet gelukkig geweest met de invulling van het vak Nederlands. Navraag leerde dat dat onderwijs vooral op spelling en grammatica gericht was geweest en dat aan het lezen zoveel verplichtingen werden verbonden dat ook dat niet meer kon boeien.

De meeste leerlingen waren dan ook in eerste instantie niet blij met mij. Alwéér Nederlands...! Dat vak stak schril af bij al die

nieuwe, dus veel interessantere vakken.

Elk jaar nadat ik dat onderzoekje had uitgevoerd, inventariseerde ik vervolgens welke onderdelen van het vak Nederlands volgens de leerlingen zouden kunnen bijdragen tot een goede beroepsuitoefening (goede betekent hier: kritische, en niet: slaafse). Alle onderdelen die genoemd werden, verzamelden we, we ordenden ze en we maakten een prioriteitenlijst. Daarna maakten we een dergelijke lijst van de onderdelen die volgens de leerlingen om andere dan beroepsgerichte redenen de moeite waard waren.

Vaardigheden die altijd genoemd werden, waren: verslagen schrijven, samenvatten, moeilijke teksten lezen, kritisch lezen, brieven schrijven, werkstukken maken, kortom: vooral produktieve en receptieve schriftelijke taalbeheersing. (Mondelinge taalbeheersing kwam aan de orde bij het vak vergader- en discussietechniek.)

Als ik conclusies trek uit mijn eigen negenjarige ervaring in het MBO, dan zijn dat de volgende. Het vak wordt als zinvol ervaren als het beroepsgericht ingevuld wordt. Leerlingen raken meer betrokken bij de lessen als ze zelf mee kunnen bepalen hoe het programma wordt. Aangezien taalbeheersing een "leeg" vak is, is samenwerking met collega's die inhoud aan het vak geven, zeer goed mogelijk en heel zinvol (bijvoorbeeld gericht schrijven samen met de maatschappijleerdocent).

In hoeverre dus moet de leerkracht Nederlands speciaal geschoold worden voor het mbo? De a.s. leerkracht moet leren de leerstof te kiezen, rekening houdend met het toekomstig beroep van zijn leerlingen. Dat betekent waarschijnlijk dat zij niet veel kan beginnen met bestaande methodes (zelf heb ik na een flirt met TAALDADEN en TUSSEN DE REGELS nooit met schoolboeken gewerkt). Zij moet dus leren lesmateriaal zelf te maken en/of aan te passen. Bovendien moet de leerkracht leren samen te werken met collega's van andere vakken om thematisch en projectmatig -mits zeer goed gestructureerd- onderwijs te kunnen geven. Het beroepsgerichte karakter van het vak moet een grote rol spelen bij de keuze van materiaal of thema's.

In mijn MSPO-jaren kristalliseerde zich uiteindelijk een redelijk stabiel programma uit. Hoe kan dat nou, zult u denken, als de leerlingen het programma meebepaalden? De prioriteiten die ze zelf stelden, kwamen per jaar dusdanig overeen dat de inspraak de stabiliteit niet in de weg stond. De leerlingen kozen heel duidelijk voor voornamelijk beroepsgericht onderwijs, Nederlands "waar ze wat aan hadden". Aan het algemeen vormend aspect was veel minder behoefte, al konden we het niet laten iedere les te beginnen met: "Wie heeft er nog iets boeiends gelezen en wil daar

lefs over vertalen of uit voorlezen? Dat bleek een goede manier van boektoetsing te zijn.

Een jaar nadat ik dat had uitgevoerd, inventariseerde ik vervolgens welke vakken en welke onderdelen van vakken ik wel en niet kon toetsen. Het bleek dat ik vooral de taalvakken (Nederlands, Engels, Frans, Duits) kon toetsen, maar ook de vakken die een theoretische of historische kennis vereisten (Geschiedenis, Literatuur, Filosofie, etc.). De vakken die een praktische kennis vereisten (Wiskunde, Natuurkunde, Scheikunde, etc.) kon ik niet toetsen. Dit was een belangrijke ontdekking, want het gaf mij een idee van welke vakken ik wel en niet kon toetsen. Dit was een belangrijke ontdekking, want het gaf mij een idee van welke vakken ik wel en niet kon toetsen.

Verder bleek dat ik ook de vakken die een theoretische of historische kennis vereisten (Geschiedenis, Literatuur, Filosofie, etc.) kon toetsen. Dit was een belangrijke ontdekking, want het gaf mij een idee van welke vakken ik wel en niet kon toetsen. Dit was een belangrijke ontdekking, want het gaf mij een idee van welke vakken ik wel en niet kon toetsen.

Als ik conclusies trek uit mijn eigen negenjarige ervaring in het HBO, dan zijn dat de volgende. Het vak wordt als simpel ervaren als het beroepsgericht ingevuld wordt. Leerlingen raken meer betrokken bij de lessen als ze zelf mee kunnen bepalen hoe het programma wordt, hangen taalbeheersing een "leeg" vak is, is samenwerking met collega's die inhoud aan het vak geven, zeer goed mogelijk en heel winstgevend (bijvoorbeeld: schrijven samen met de vastscheggijsleerdocent).

In hoeverre dus moet de leerkracht Nederlands speciaal geschouwd worden voor het HBO? De a.s. leerkracht moet leren de leerstof te kiezen, rekening houdend met het toekomstig beroep van zijn leerlingen. Dat betekent waarschijnlijk dat hij niet veel kan beginnen met bestaande methodes (zelf heb ik ze aan lijst met taalvragen en tussen de regels door met scholingsvragen). Hij moet dus leren leermateriaal zelf te maken en/of aan te passen. Bovendien moet de leerkracht leren samen te werken met collega's van andere vakken om theoretisch en projectmatig - met zeer goed gestructureerd - onderwijs te kunnen geven. Het beroepsgericht karakter van het vak moet een grote rol spelen bij de keuze van materiaal of thema's.

In mijn HBO-jaren kristalliseerde zich uiteindelijk een redelijk stabiel programma uit. Hoe kan dat nou, zult u denken, als de leerlingen het programma meebepaalden? De prioriteiten die ze zelf stelden, kwamen per jaar dusdanig overeen dat de inspraak de stabiliteit niet in de weg stond. De leerlingen kregen heel duidelijk voor voornamelijk beroepsgericht onderwijs, Nederlands "waar ze wat aan hadden". Aan het algemeen vormend aspect was veel minder behoefte, al konden ze het niet laten ieder les te beginnen met: "Wie heeft er nog iets boeiends gelezen en wil daar